

HEADLINES
RADIO SHOW
TACKLING FASCINATING MODERN
CONTROVERSIES FROM
A HALACHIC PERSPECTIVE
with
DOVID LICHTENSTEIN

Hashkafic Outlooks Secular Studies & Mental Health

Shiur# 355 | Jan 22nd 2022

Rabbi Erem Goldberg

עץ חיים – רב חיים ויטאל – שער התפלה

[דרוש נוסח התפלה]

על פי חכמת האמת והיו יודעים מה שתיקנו, ואף אם הם באמצע ברכות יוצר וישתבח היה אומרם^ט, לפי שהם היו תנאים והיו יודעים מה שהיו מתקנים וכל דבריהם היו מיוסדים על פי דרך האמת^{ספ}.

וְשִׁמְעֵתִי משם מורי ז"ל^א כי הקליר שסידר קרובין דמחזור אשכנזים הוא ר' אלעזר בן שמעון, כנז' במדרש^י על פסוק מכל אבקת רוכל זה ראב"ש דהוא קראי ותנא ופיטן וקרובין, אבל אני לא שמעתיו ממורי ז"ל^ב.

ואמנם בשרשי המנהגים עצמם שיש הפרשים רבים ושינויים רבים בענין נוסח התפלות בעצמם, ולא בענין הפזמונים והפיוטים הנוספים בתוך התפלות, אלא בנוסח הברכות והתפלות עצמם יש שינויים רבים בין סידורי תפלות מנהג ספרד ומנהג אשכנז ומנהג קטאלוניא וכיוצא בזה. הנה בענין הזה אמר לי מורי ז"ל שיש ברקיע שנים

ועתה אכתוב נוסח התפלה שקבלתי ממורי ז"ל. אובראשונה אכתוב ענין א' שאמר לי מורי ז"ל בענין הפזמונים והפיוטים שסידרו האחרונים. דע לך כי מורי ז"ל לא היה אומר שום פזמון ושום פיוט ושום בקשה מאלו שסידרו האחרונים כמו ר' שלמה בן גבירול וכיוצא בו, לפי שאלו האחרונים לא ידעו דרכי הקבלה ואינם יודעים מה שהם אומרים וטועים בסדר דיבורם בלי ידיעה כלל, ובפרט פזמון יגדל אלהים חי וכו' ויודיו אשמנו באומר ובפועל וכו'^ב ושאר הודוים של יום הכפורים של רבינו נסים^ג ורש"ט בן ארדוטיל^ד ור' יצחק בן ישראל^ה שתיקנו <בערבית> בשחרית כמוסף במנחה בנעילה, לא היה אומרם כלל. אבל היה אומר התפלות והבקשות והפזמונים שתיקנו הראשונים, כמו תפלת ר' עקיבאי ותפלת ר' אלעזר בן ערך^ו ותפלת ר' נחוניא בן הקנא^ז וכל הפזמונים והפיוטים שתיקן ר' אלעזר הקליר במחזור האשכנזים, לפי שכל אלו הראשונים תיקנו דבריהם

עשר שערים כמנין י"ב שבטים, וכל שבט ושבט תפלתו עולה דרך שער א' מיוחד לו, והם הם סוד הי"ב שערים הנז' בסוף ספר יחזקאל י". והנה אין ספק כי אם תפלות כל השבטים שוות לא היו צריכות אל י"ב שערים וכל שער ושער יש לו דרך בפני עצמו, אלא ודאי מוכרח הוא שכיון שתפלותיהם משונות לכן צריכות שערים מיוחדים לכל א' וא', כי כפי מקור ושורש נשמות השבט ההוא כך צריך להיות סדר תפלתו. ולכן ראוי כל א' וא' להחזיק במנהג סדר תפלתו כמנהג אבותיו, לפי שאין אתנו יודע מי הוא משבט זה ומי הוא משבט זה וכיון שאבותינו החזיקו במנהג ההוא אולי הוא מן השבט ההוא הראוי לו אותו המנהג ועתה בא לבטלו ואין תפלתו עולה למעלה אם לא בדרך הסדר ההוא. אבל צריך שתדע כי אין זה אלא בענין תיבות משונות באמצע התפלה וכיוצא בזה, כמו להקדים הודו קודם ברוך שאמר או אח"כ וכיוצא בכל זה, אבל מה שהוא מיוסד על פי הדין המפורש בתלמוד, זה הוא שוה לכל נפש ואין חילוק ביניהם כלל בכל השבטים.

מגיד דבריו ליעקב – ליקוטי אמרים

קלג

בנדרין מה שיש נוסחאות שונות בענין התפלה, ונסתפק השואל האך לנהוג בנפשו בדברים כאלו, אמרתי דברים כאלו אי אפשר לכאר בכתב. אמנם זאת כבר נודע שאמרו רז"ל י"ג השתחויות היו במקדש נגד י"ג שערים. ונרמז ביחזקאל לעתיד אי"ה, שער ראובן אחד וגו', כי אז יהיה קדושת ירושלים כקדושת המקדש העבר. והנה הי"ב שערים הם שער לכל שבט. וידוע שבית המקדש [של משה] מכוון כנגד בית המקדש של מעלה, ונמצא שיש לבית המקדש של מעלה גם כן שער לכל שבט, כמבואר בכתבי האר"י זלה"ה. וכנגדן היו השתחויות, שהן המשכות כנודע לבאים בשערי כתבי האר"י זלה"ה.

זהנה ענין התפלה היא כדי שיוכל כל אחד לעלות בשער שלו, כי התפלה הוא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. ויש לכל שער צירופים מיוחדים, לכן יש נוסחאות שונות. והנה השער הי"ג הוא למי שאינו זוכר [נ"א: מכיר] את שבטו ואינו יודע באיזה שער יבא לחצר המלך. לזה מכוון השער הי"ג, והוא כנגד תיקון הי"ג שהוא ונקה, שהוא מקבל מכל הי"ב תקונים, ודי למבין. והנה האלקי האר"י ז"ל, בהיות נהירין ליה

שבילין דרקיעא, לימד דעת את העם למי שאינו מכיר את שבטו, ותיקן סדר מלוקט מכמה נוסחאות כידוע לבקיאים.

ואם ישאל השואל לאיזה צורך הם י"ג שערים, והלא הי"ג הוא הכולל כולם, והיה די בזה. התשובה, כי בזמן שהיו יודעים כל שבט ושבט ונוסח השייך לכל שבט ושבט כודאי היה יותר טוב ליכנס בשער שלו. והטעם כמדם עמדי, ונרמז קצת על ידי נעים זמירות ישראל בתפלה לעני כי יעטוף.

אמנם בזמן הזה אינם יודעים השבטים, [ואין ידוע הנוסח השייך לכל שבט ושבט] (צ"ו והראיה שיש כהנים ולוים בנינו, והאך יהיה לכולם נוסחא אחת), על כן יאחזו כל אחד דרכו של האר"י ז"ל השובה לכל נפש. ולכן יהיה לעתיד לבא [רק י"ב שערים] בירושלים כמפורש ביחזקאל, כי יהיה ידוע כל שבט ושבט. יהי רצון שנזכה לראות בבנינו בביאת הגואל במהרה בימינו.

פחד יצחק אגרות וכתבים מכתב צד

אהובי חביבי,

מכתבך לאחר חזרתך לחו"ל הגיעני לנכון. האמת ניתנה להאמר כי הרבה נהייתי מקריאת מכתבך זה. הנאה זו צמחה משני שרשים: (א) מפני שתוכן הדברים וסגנונם ערוכים בטוב טעם ודעת; (ב) מפני שהנך מתבטא בגילוי לב על הנפתולים אשר בנשמתך. והנני בזה להגיד לך כי לפי דעתי הנפתולים הללו שהנך דן עליהם במכתבך מקורם היא תפיסה מוטעת בענין הנידון. הרושם הכללי המתקבל מדבריך הוא כי זו היא הנחה פשוטה אצלך כי "secular career" היא "double life". למותר להגיד לך כי מעולם לא הייתי מסכים בשום אופן ל-"double life". אמנם מי ששוכר לו חדר בבית לחיות בו חיי תושב, ושוכר לו עוד חדר במלון לחיות בו חיי אורח, בודאי שיש לו double life, אבל מי ששוכר לו דירה בת שני חדרים יש לו broad life not double life. זכורני שבקרתי פעם בירושלים בבית החולים של ד"ר וואלאך שליט"א וראיתיו כשהוא נגש לחולה שהיה עומד להכנס לחדר-נתוח ושאל לו על שם אמו בכדי להתפלל עליו לפני הנתוח. כשספרתי את זה לאחד המיוחד מבין גדולי ירושלים זצוק"ל התבטא „כמה צריך לקנאות ביהודי זה שיש לו הזדמנות כל כך גדולה לשמש כלי שרת לכבוד שמים!“ הגידה נא לי האמת, אהובי חביבי, האם אמירת פרק תהלים לשלזמו של חולה על ידי הרופא העומד לעשות את הנתוח, האם זה הוא double life?

ואתה חביבי יקירי חלילה לך מלראות את עצמך בראי כפול של חיים כפולים. כל המאריך ב„אחד“ מאריכין לו ימיו ושנותיו. אדרבא, כל חייך צריכים להיות בבחינת המאריך ב„אחד“ – אחד ולא כפל. צר לי מאד עליך חביבי אם נקודה זו נעלמת היא מעיניך. המון נקודות המפוזרות זו תחת זו בודאי שיש בהן משום ריבוי, אבל אותנו המון הנקודות עצמו כשהוא מסודר מסביב לנקודה אחת העומדת במרכז הרי זה עגול אחד. זו היא, חביבי, חובתך בעולמך להעמיד במרכז חייך את ה„אחד“ ואז אין עליך לדאוג כלל לכפלות. כל נקודה חדשה שתרכוש לך רק תרחיב את העגול אבל האחדות אינה זזה ממקומה. מצטער אני על שלא הבנת את כל זה עד עכשו. ומתוך צערי הנני דן אותך לכף זכות כי רק מצב רוח של רגע שם בפיק את הדברים אשר דברת במכתבך. חזק ואמץ חביבי, עלה והצלח יקירי, ורכב על דבר צדק ועשה את כל הצלחותיך לבסיס לריבוי כבוד שמים.

המתפלל להצלחתך

יצחק הוטנר

Rabbi Moshe Weinberger

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף יט עמוד א

כי מטו הכא כי אם בתורת ה' חפצו, פריש רבי ואמר: אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ.

תוספות מסכת בבא מציעא דף ב עמוד א

שנים אוחזין בטלית - איידי דאיירי בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיט.) מחלוקת נסורת נגר ובעל הבית דקתני במעצד הרי אלו שלו ובכשיל הרי אלו של בעל הבית תני הכא נמי דיני חלוקות ואף על גב דבתרי מסכתא אין סדר למשנה ואיכא מ"ד כולה נזיקין לאו חדא מסכתא הוא ה"מ לענין מחלוקת ואח"כ סתם לפי שרבי לא היה לומד כסדר אלא כמו שהיו חפצים התלמידים אבל כשחברם על הסדר חברם וכו'.

העמק דבר פרשת שלח פרק טו פסוק מא

אני ה' אלהיכם אשר וגו' אני ה' אלהיכם. שתי פעמים והדרש במנחות (מ"ד א') ידוע. ולפי הפשט מבואר לפי דברינו, דמיירי בשני אופני עבודת ה', והנה בהיות ישראל במצרים היו גם כן אנשי מעלה ודבקים בה', והקב"ה היה משגיח עליהם בהנהגה נסית כפי ערכם, אבל המון ישראל עוד שלא יצאו ממצרים לא ידעו מאומה מתורה ומצות, וכמו כן לא באה עליהם השגחה פרטית לפי המעשה עד שיצאו ממצרים וקבלו תורה ומצות, אז נשתנה הנהגה עליונה להשגיח לפי המעשה בדרך נסתר כמש"כ בספר דברים בפרשת שמע ישראל ובכ"מ, וזה דכתיב שתי פעמים, נגד אופן הראשון כתיב אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי וגו' על מנת כן הוצאתי מארץ מצרים כדי להשגיח עליכם לפי מעשה המצות, ונגד אופן השני כתיב אני ה' אלהיכם סתם, דמשמעו מכבר גם לפני יציאת מצרים, והכל לפי מעשה המצות, והשגחה פרטית גם כן משונה באנשי מעלה משארי עובדי ה' כמש"כ בספר דברים במקרא פנים בפנים וגו' ובכ"מ. ועוד לאלוה מלין במשמעות מקראות הללו ולא תתורו אחרי לבבכם וגו', ועל זה כתיב אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים וגו', ותניא בספרי ר' ישמעאל אומר למה נאמר ולא תתורו אחרי לבבכם, לפי שהוא אומר שמח בחור בילדותך וגו' (פירוש וסיפיה דקרא והלך בדרכי לבך) בדרך ישר או בדרך שתרצה תלמוד לומר ולא תתורו אחרי לבבכם, והמאמר הזה פלא, מה קשה להתנא למה נאמר, ומה זה הישוב שלא נטעה בדברי קהלת לומר שכשר הדבר לילך בכל דרך שתרצה אפילו לעשות דבר עבירה ח"ו. אלא כך הענין דקשה לשון ולא תתורו דמשמעו מלשון מתור הארץ, חיפוש ענין חדש, ויותר נוח היה אי כתיב ולא תלכו אחרי לבבכם, והיה משמעו יפה זו מינות, שהלב נמשך אחריו, ולמה נאמר ולא תתורו, על זה יישב ר' ישמעאל עוד כונה באזהרה זו, והיינו דשלמה אמר והלך בדרכי לבך, והתנא מפרש כל אותו מקרא שמח בחור וגו' לשם מצוה והכי פירשו במדרש קהלת, וזהו דעת ר"ל בגמרא שבת דף ס"ג ב' עד כאן לדברי תורה, ופירש רש"י שמח בתלמודך למוד משמחה וטוב לב, ונמצא פירוש והלך בדרכי לבך, לפי שאין הילוך עבודת ה' בתמידות של כל בני אדם שוין, זה עוסק בתורה ועמלה כל היום, וזה פורש עצמו לעבודה, וזה לגמילות חסדים, והכל לשם שמים, וגם בתורה

עצמה אין כל דרך לימוד שוה, וגם במעשה המצות איתא בפרק כל כתבי [שבת קי"ח ב'] אבוך במאי זהיר טפי, והיה מר זהיר במצות שבת ומר במצות ציצית, והרי זה כדאיתא בירושלמי סוף פרק א' דקידושין כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונוחל את הארץ, אר"י ב"ר בון מי שייחד לו מצוה ולא עבר עליה מעולם, ובמכילתא פרשת בשלח תניא כל העושה מצוה אחת באמנה כו', וע' מש"כ בספר דברים ו' א' ב' ג', וכן בגמ"ח אין כל העוסקים שוין בהליכות עולמם, ואם בא אדם לשאול איזהו דרך ישרה שיבור לו בדרך לימודו או במה להיות זהיר טפי, על זה אמר קהלת והלך בדרכי לברך, מה שלבו נמשך אחריו, ברור שמזלו חזי כי זה ענין טוב לפי כח נפשו, ועל זה קאמר או בדרך שתמצה, אפילו מה שאינו בכלל מצות התורה כלל, רק שהוא עושה לשם שמים ובדביקות באלהיו הרי זה טוב, על זה כתיב ולא תתורו אחרי לבבכם, שלא תחפשו מצות חדשות מה שאינו על פי התורה, ולא נכלל במצות ציצית, שבו נכלל תרי"ג מצות ה' ולא יותר מהמה. ועל זה סיים המקרא אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, דבארץ מצרים עוד לא קבלו תורה ומצות, ולא ידעו באמת מה המה כי אם איזה גדולי הדור שהיו מקובלים מאברהם יצחק ויעקב שעשה אברהם אבינו את כל התורה, אבל בדרך כלל נשתכחה תורה זו מדעת המון רבה, ומי שהיה ירא ה' וחפץ בעבודתו היה עובד ה' בדרך שראה בשכלו טוב ויפה, אבל מעת שיצאו ממצרים הנחיל הקדוש ברוך הוא תורה ומצות ודוקא מצות אלו ולא יותר. והנה התוס' בב"ב דף קי"ט ב' הביא בשם מדרש דהמקושש לשם שמים נתכוין שחילל שבת כדי שיהרג וידעו הדור שאף על פי שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ מכל מקום חייבין במצות התורה, ויש להתבונן מאין הוציאו חז"ל רמז דכך היה המעשה שנתכוין לשם שמים. ולפי דברינו למדו מסמיכת פרשת ציצית לאותה פרשה של המקושש, דנזהרו אחר כך גם על זה האופן, שאין לאיש לתור אחר מצות חדשות ולעשות עבירה לשמה ח"ו, דאף על גב דאיתא בבב"ב דף כ"ג ב' גדולה עבירה לשמה כמצוה שלא לשמה, מכל מקום זה אינו אלא שבאה שעה לידו שמוכרח לעשות עבירה לשם שמים, כהא דתמר ויהודה שלא היה לה עצה אחרת, או מעשה דייעל, אבל להמציא נפשו לכך לעשות עבירה לשם שמים אין זה דרך הישר שיבור לו האדם, ועל זה נאמר ולא תתורו אחרי לבבכם כמו שביארנו, ובפרשת קרח יבואר עוד שמשום הכי נסמכה מעשה דקרח אחרי פרשת ציצית, שבזה נכשלו ר"ן איש גדולי ישראל, עברו עלה ונענשו.

אדיר במקום ח"א לית שמאלא בהאי עתיקא

והנה ישראל אמרו שרוצין לדעת באמת מהו זה הענין, אם א"א פועל בהם אם לאו. וזהו נמשך מפני שהאורות היו מגיעים להם מן העתיקא, אבל בסוד אתחזי ולא אתחזי, ולכן לא נקבע בלבם דבר ברור. וכיון שראו חסרון המים, מיד התחילו בתלונה, לדעת אם באמת א"א הוא המנהיג. אך אחר כך כשנתקן הכל, הנה נתקן ענין המסה עצמה, שהוא בחינת חסרון המים, וגם הקטרוג הנמצא שם במריבה. ולכן נקרא מסה ומריבה, והוא לתקן על ריב בני ישראל ועל נסותם, כי מן הריב באו למסה, ובתיקון המסה נתקן ענין קטרוג הריב, והכל בגילוי העתיקא שנגלה:

אמנם צריך שתדע, כי אם לא היה זה הקטרוג הנמצא שם במריבה, היו גם ישראל מקבלין התורה ברצון בלא כפיית הר כגיגית. אבל כיון שהוצרך כח לצור, הוצרך כח גם כן לקבלת התורה. וזהו גם כן שהתיקון גם כן לא נשלם היטב. אבל לעתיד לבא יהיה נתקן, בסוד, כי תורה מאתי תצא (ישעיה נא, ד), שהוא חידוש התורה בתיקון שלה:

Selected audio from our listeners

Comments on the Shiur

Comments on the Shiur 1 *click here*

Comments on the Shiur 2 *click here*

Comments on the Shiur 3 *click here*

Comments on the Shiur 4 *click here*

Comments on the Shiur 5 *click here*

Shiur Suggestions

Shiur Suggestion 1 *click here*

Selected emails from our listeners

Comments on the Show

One of the most practical applications of the discussion I felt was not addressed.

There are multiple yeshivot for post-high school students that intentionally have rebbayim represent different faucets of torah.

These young men have no derech, they are seeking a derech and they are asked to figure this out for themselves. In my opinion, these yeshivot are attempting to address a problem that has a double-edged sword. On the one hand, coming from a modern world where tradition is shunned and diversity worshiped, young people, feel closed in by being limited to a single path. In addition and perhaps more importantly they are already exposed to so many different cultural influences, that presenting a single path is no longer sufficient to address their cognitive and emotional needs in a kesher with HKBH and Torah. (R'Moshe Weinberger touched on te days before moshiach in the next part of the episode)

On the other hand, as in the modern world itself, where multiculturalism rules, the focus is on what feels comfortable. There is no real path, it's just what serves your greatest satisfaction in life. I believe the diversity also leads to confusion for some, like going to university just to try out the courses without actually taking one and graduating. They do not even realize that they are only tasting and to have a solid footing and feel like they have a base they need to actually take the course.

Just some thoughts,

Elisha